

In memoriam Jaroslav Šašel *1924 - 1988*

V imenu arheološkega oddelka Filozofske fakultete bi rad zapisal nekaj besed v slovo človeku, ki nam je štiri desetletja tako radodarno poklanjal plodove svojega izvrstnega uma in svojo izjemno in rahločutno osebnost.

Jaroslav Šašel je svojo strokovno pot začel na Oddelku za arheologijo ljubljanske univerze v letu 1951. Njegove zgodnje objave, predvsem v Arheološkem vestniku in v Zborniku Filozofske fakultete, izhajajo iz terenskega raziskovalnega dela seminarja v Emoni, Poetovionii, Atransu, Colatiu in širši Koroški ter v Prekmurju. Že iz teh objav sta razvidna njegova v zgodovinsko interpretacijo usmerjena misel in koncept integriranega zgodovinskega in arheološkega proučevanja rimske antike. Njegova predstavitev stratigrafskih sekvenc v Emoni - ki je sploh prvo resnejše stratigrafsko zapažanje v arheologiji naših rimskih urbanih središč - razkriva opazovalca mikrozgodovine, pri čemer je očitno, da se polno zaveda meja arheološke inference. Jasno razločevanje stopnje utemeljenosti posameznih interpretacij bodisi v materialnem viru bodisi v veljavnih splošnih modelih je posebna odlika teh po obsegu sicer skromnih člankov.

Svoj ožji strokovni interes je kmalu usmeril v latinsko epigrafiko, zgodovino in posebej vojaško zgodovino. Slovenija je tako dobila strokovnjaka svetovnega merila, polno vključenega v mednarodne strokovne mreže institucij in projektov: od bibliografskih (*Fasti archaeologici*, *Année Philologique*) preko kartografskih (*Tabula Imperii Romani*) do leksikalnih (*PW RE*), specialističnih epigrafskih (*CIL*) in zgodovinsko-arheoloških (*Limes*).

Plodovi takšne usmeritve so se pokazali v vsej polnosti po njegovem prihodu na arheološki inštitut pri SAZU. Projekti, ki so v tem času povezani z njegovim imenom, so še vedno paradni konj - tudi naše arheologije. In med ožje arheološkimi velja posebej poudariti raziskavo poznoantičnega utrdbenega sistema in izdajo prvega zvezka *Claustra Alpium Iularum - Fontes* v zbirki *Katalogi in monografije* NM. Predstavitev zgodovinskih in materialnih (topografskih) virov, skratka celotne podatkovne baze za raziskave v okviru dolgoročnega projekta *Claustra*, v enotnem zvezku, zrelo odraža idejo integriranega študija antike. Koncept in kakovost publikacije sta vzpostavila določen kriterij in povečala ugled naše arheologije v svetu. Projekt pri tem še vedno teče, najavljeni so tudi novi zvezki temeljnih objav. Članki, razprave in kongresni re-

ferati od prvih Šašljevih strokovnih in popularizacijskih predstavitev do objav posameznih terenskih raziskav mnogih avtorjev predstavljajo impresivno bibliografijo in dokazujejo, da gre za smotrno izbrano in strateško dobro vodeno raziskovalno temo.

Mnogi Šašljevi strokovni prispevki so z arheološkega stališča izzivalni, saj poudarjajo zgodovinske probleme, katerih ključ pogosto leži v materialnih virih. Ob *Claustrah* omenimo še disertacijo o rimskih cestah v Sloveniji, ki je izhodišče za vsako topografsko delo in izkopavanje oziroma za kakršnekoli prihodnji arheološki študij komunikacijskega omrežja v antiki; pa razprave o Colatiu, Okri in o Igu ali pa razpravo o naseljevanju alpskih Slovanov, kjer poda prvi formalizirani model poselitvenih premikov v pozni antiki in v zgodnjem srednjem veku.

Posebej pa velja omeniti njegove objavljene sintetične prikaze rimske dobe v Sloveniji. Ob članku v Kroniki mislimo predvsem na poglavje o rimski dobi v Arheoloških najdiščih Slovenije. Šašel tu ne izhaja iz fragmentarnega arheološkega (oz. epigrafskega, zgodovinskega) zapisa, temveč iz domnevnih ali verjetnih strukturnih razmerij v posameznih sferah antične provincialne družbe. Odlično poznavanje zgodovinske problematike mu omogoča, da se izogne okostenelim interpretacijskim shemam, ki sicer vse prepegosto "krasijo" arheološko literaturo in nadgrajujejo omejenost arheološkega dokumenta, in ponudi nekatere resnično plodne iztočnice za oblikovanje arheoloških problemov.

Težko je biti neoseben; spomin se vrača k popoldnevom ob dobrem čaju v zgodnjem obdobju mojega službovanja, k pogovorom, polnim vzpodbud in plodnih iztočnic, pa tudi diskretne kritike. Vsaj toliko, kolikor nam je odkrival prostranstva strokovne argumentacije, nam je odpiral tudi pot h kulturi dialoga. Njegove besede so sedaj okamenele na tisočerihih izpisanih straneh, ki bodo generacijam epigrafičkov, zgodovinarjev in arheologov ostale obvezno berilo. Čeprav je vztrajno zavračal ponudbe in prošnje, da bi se vrnil na univerzo, ga bodo mnogi imenovali učitelja.

Božidar Slapsak